

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ENGLISH PROFICIENCY INDEX

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE ENGLISH LANGUAGE COMPETENCE IN UKRAINE: ANALYSIS OF THE ENGLISH PROFICIENCY INDEX

Григошкіна Я.В.,

orcid.org/0000-0003-2180-0800

кандидат філологічних наук,

*старший викладач кафедри теорії і практики перекладу
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

Яненко І.В.,

orcid.org/0009-0009-7110-7431

кандидат філологічних наук,

*доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

Аналіз «English Proficiency Index» показує тенденції розвитку англійської мовної компетентності в Україні. За цим індексом Україна посіла 49-те місце із-поміж 100 досліджуваних країн. Загалом рівень володіння англійською мовою в Україні за останні роки поступово покращився. Однак це поліпшення було не таким помітним, як у деяких інших країнах, і відбувалося досить поступово. Важливим питанням у цьому контексті є оцінювання рівня володіння мовою та мовленнєвих навичок з англійської мови як іноземної, особливо в контексті визнання та підтвердження попереднього досвіду та несертифікованого формального навчання. В Україні встановлено певні стандарти оцінювання мовних навичок з англійської мови. Після пандемії українці усвідомили важливість володіння англійською мовою та зосередилися на набутті цих умінь. Дедалі більшої популярності набувають курси англійської мови та інтерактивні платформи для самостійного вивчення. Незалежно від того, чи використовують різні установи та організації різноманітні підходи на основі навичок, їхні системи можуть бути дуже відмінними. Комунікація здійснюється в рамках операціоналізації за допомогою певного інструменту оцінювання. В оцінюванні беруть участь як команда розробників, так і незалежні дослідники, відповідальні за контроль якості під час проведення та моніторингу тестів. Після порівняння різних зовнішніх критеріїв із критеріями, властивими для самого інструменту оцінювання, в роботі виокремлено критерії, характерні для English Proficiency Index як інструменту оцінювання. У статті підкреслено складність специфічної реакції України на вимоги, що висуваються до різних компонентів тесту, та висвітлено загальні питання, пов'язані з рівнем володіння англійською мовою. У дослідженні також порушується проблема впливу війни в Україні, яка негативно позначилася на проєктах мобільності, проте має позитивний вплив на зацікавленість потенційних учасників в ініціативах з розвитку мов та покращення динаміки розвитку мовної компетентності.

Ключові слова: тестування, розвиток мовної компетентності, вивчення англійської мови, English Proficiency Index, динаміка розвитку мовної компетентності.

The analysis of the English Proficiency Index shows the trends in the development of the English language competence in Ukraine. According to this index, Ukraine ranks 49th among the 100 surveyed countries. In general, in recent years there has been a gradual improvement in the level of English knowledge in Ukraine. However, this improvement is rather slow and not as significant as in some other countries. In this regard, the assessment of language competence and language skills in English as a foreign language is a vital issue, especially in terms of recognising and validating prior experience and formal, non-certified learning. In Ukraine, there are certain standards designed to assess language skills in the field of English. It is worth noting that since the pandemic, Ukrainians have become increasingly aware of the importance of English language skills and have put a lot of effort into learning it. There has been a surge in the popularity of English-language courses and interactive platforms for self-study. Regardless of whether different institutions and organisations use different skills-based approaches, their systems can be extremely diverse. It is within the framework of operationalisation with a particular assessment tool, which aims at being aligned with the assessment tool, communication takes place. Evaluation involves both the development team and independent researchers responsible for quality control during test administration and monitoring. After comparing the various external criteria with the criteria typical of the assessment tool itself, the paper identifies the criteria specific to the realm of the English Proficiency Index. The paper emphasizes the complexity of Ukraine's unique response to the requirements for the different components of the test and describes the problem of general English proficiency. The paper also highlights the problem of the influence of the war in Ukraine, which has had a negative effect in mobility projects, however, it causes a positive impact on the interest of potential participants in language development initiatives as well as in the dynamics enhancement of the language competence development.

Key words: testing, language competence development, learning English, English Proficiency Index, dynamics of language competence development.

Постановка проблеми. Рівень володіння англійською мовою в Україні поступово покращу-

ється впродовж останніх років. Утім, ця динаміка є досить повільною у порівнянні з іншими євро-

пейськими країнами. Однією з причин повільного розвитку є недостатнє використання англійської мови в повсякденному житті [3, с. 229]. Багато українців уживають англійську мову лише на роботі або в навчальних закладах, а в повсякденному житті вони зазвичай спілкуються українською.

Система викладання англійської мови в загальноосвітніх і вищих навчальних закладах усе ще потребує вдосконалення. Часто заняття з англійської мови викладаються за застарілими методиками, які не сприяють ефективному засвоєнню мови [5, с. 60]. Українська система освіти вже активно працює над покращенням якості навчання іноземної в школах та ВНЗ. Розробляються нові методи та підходи до викладання, збільшується кількість викладачів, які забезпечують якісне викладання англійської мови.

Загалом, незважаючи на покращення, розвиток володіння англійською мовою в Україні є довготривалим процесом і потребує значних зусиль з боку українського суспільства та системи освіти. Водночас підвищення обізнаності про важливість англійської мови та вдосконалення методів викладання значно покращить рівень володіння іноземною мовою в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

The English Proficiency Index 'індекс володіння англійською мовою' – міжнародний освітній рейтинг, показник, що спеціалізується на мовній підготовці. EF English Proficiency Index (далі – EF EPI) – це найповніше на поточний момент дослідження у світі щодо виявлення рівня знань англійської мови для дорослих з різних країн [8]. Щороку мільйони людей проходять безоплатне онлайн-тестування на спеціальному сайті, а результати цього тесту використовуються при укладанні рейтингу. Публікація індексу EF EPI за 2020 рік враховує дані тестів 2,2 млн осіб, які склали тест EF SET у 100 країнах світу [2].

У 2019 році Україна посіла 49 місце у світі зі 100 країн за рівнем володіння англійською мовою, вперше піднявшись значно вище, ніж у попередні роки [2]. Відповідно до рівневої сітки EF PPI це означає, що середньостатистичний українець може проводити презентацію англійською мовою на роботі, читати новини і розуміти телевізійні програми, але ще не здатний читати неадаптовані чи технічні тексти, висловлювати свої думки або обговорювати професійні питання з англофоном (це вважається «дуже високим» рівнем володіння мовою) [9].

Тож, хоча набуття комунікативних навичок може бути непростим, ці знання є абсолютно

необхідними для проведення досліджень високого рівня в міжнародних установах та університетах, а також для того, щоб комфортно почувати себе у своїй професійній практиці.

Education First змінив методологію розрахунку EF EPI у 2020 році, тому відстежити зміни в індексі вже неможливо. Відтак можна говорити про еволюцію рейтингу України за рівнем мовної компетенції лише до 2020 року. Індекс показує стабільний прогрес України за останні 3 роки. Звіт EF EPI 2019 матеріалізував цю тенденцію, підкресливши помірне зростання індексу EF EPI на +1,76 пункту, якщо порівняти з виданням 2018 року [2]. Прикро, що такий рівень деталізації недоступний у версії звіту за 2020 рік.

За рівнем володіння англійською мовою Україна все ще відстає від інших країн. Європа має найвищий рівень володіння англійською мовою серед усіх регіонів світу, і він буде ще вищим, якщо до середньорегіонального показника PPI залучити лише країни-члени ЄС та країни Шенгенської зони [2].

У цьому контексті Україна демонструє незначну тенденцію до зростання останніми роками, але все одно все ще відстає від більшості країн-членів ЄС.

Отже, можна стверджувати, що якщо не відбудуться суттєві зміни в підходах до вивчення мов в Україні, то така ситуація зберігатиметься ще довгий час.

У цьому контексті чудові зразки викладання мови в школах можна знайти у скандинавських країнах з найвищим рівнем розвитку англійської мовної компетенції [1]. Високою якістю та ефективністю вирізняється викладання англійської мови у Данії, Швеції та Норвегії, основні засади якого передбачають: навчання англійській мові з початкової школи або навіть раніше, використання неформальних методів навчання та сучасних технологій, створення мовного середовища (мовна іммерсія), комунікативний підхід. Шкільні системи в цих країнах використовують кілька ключових стратегій, включно з раннім акцентом на комунікативних навичках, щоденним спілкуванням англійською мовою в класі та за його межами, а також відповідну кар'єру мовну освіту в останні роки навчання, чи то у професійно-технічних училищах, чи то в університеті [4].

Метою цієї статті є виявлення основних напрямків розвитку ступеня володіння англійською мовою в Україні, аналіз даних показника рівня знань цієї іноземної мови, з'ясування ролі англійської мови для українців у сучасних умовах. Аналіз індексу рівня володіння англійською

мовою чітко демонструє необхідність реформування системи навчання англійської мови в Україні. Українцям потрібно мислити нестандартно і використовувати актуальні методи, щоб досягти прогресу чи то англійською, чи то іншими мовами.

Виклад основного матеріалу. Сфера оцінювання мовної компетентності англійської мови значно розвинулася за останні роки, і Україна не є винятком. Низка подій у мовній та освітній політиці спонукали цю сферу до розвитку: зближення європейських мовних політик, сприяння визнанню попереднього та експериментального навчання, а також дослідження у сфері оцінювання англійської мови як іноземної, які поєднують якісний та кількісний аналіз, попереднє експериментування та розроблення нових методів.

Кількісний аналіз, який був випробуваний у перших системах оцінювання англійської мови як іноземної, наприклад, English Proficiency Index, значно вплинув на розвиток володіння англійською мовою в Україні.

Інші соціологічні чинники, такі, як глобалізація та міграція студентів, фахівців і приватних осіб з економічних, геополітичних та освітніх причин, також сприяють цим змінам. Це підтверджує, що спілкування стало ключовим питанням. Швидка та ефективна комунікація сьогодні є головним викликом для певних осіб, бізнес-спільноти, суспільства та держави. В цьому контексті мовне оцінювання має вирішальне значення. Це пов'язано з тим, що воно дає можливість кандидатам та установам оцінити справжній рівень мовної компетентності для кращої інтеграції на ринку праці.

Ще одним нюансом є часовий чинник, який створює нові можливості в оцінюванні мови. В соціолінгвістиці вчені використовують термін «темпоральність» у тому сенсі, що поняття часу впливає на те, як розробляються, використовуються та інтерпретуються інструменти [7]. Є два темпоральні рівні: хронометричний і хронологічний. На хронометричному рівні виділяють два ключові аспекти.

По-перше, для кандидатів миттєве оцінювання за допомогою мовного тесту English Proficiency Index означає, що вони можуть перевірити свій рівень володіння мовою всього за дві години. Кандидати можуть протестувати свої мовні навички за дві години та отримати результати впродовж 48 годин, що дає їм змогу подавати документи на вступ до університету, здобуття наукового ступеня, навчальні або міграційні візи.

По-друге, отримання чітких висновків та можливість ухвалення швидких рішень на основі досто-

вірних даних важливі для ефективної діяльності установ. Організації також стають менш зацікавленими в інтерпретації результатів дипломів, отриманих десять років тому. Вони поступово переходять до вимірювальних інструментів для оцінювання мовних навичок кандидатів на певну посаду.

У хронологічному плані виклики є значними і зумовлюють поліпшення в таких сферах:

- розроблення нових тестів;
- запровадження власного портфоліо та заохочення навчання впродовж життя;
- спонукають кандидатів використовувати будь-який досвід використання мов, який вони мають, і будь-яке оцінювання, яке б підтверджувало їхній рівень;
- для кандидатів на підвищення по службі важливо, щоб вони проходили стандартизоване оцінювання на основі системи критеріїв, таких, як English Proficiency Index.

Ця ж проблема стосується і навчальних центрів, які використовують оцінювання кандидата як інструмент позиціонування. Центрам мовної підготовки варто звернути увагу на інструменти, які дають змогу послідовно вимірювати рівень володіння чотирма мовними навичками та точніше позиціонувати кандидатів.

Описаний вище чинник часу ілюструє, наскільки змінилися системи оцінювання за останні роки. Справді, в інституціональному дискурсі з'явилися поняття ефективності та справедливості.

Мовні програми оцінюють не лише компетентність (наприклад, спроможність використовувати мову), а й економічну ефективність конкретних матеріалів і методів, тип і якість фактично виробленого дискурсу, задоволеність викладача і студента, а також ефективність викладання. Крім того, здобувачі освіти більше не є єдиними активними учасниками власного навчального процесу. Вони мають навчитися не лише використовувати знання і навички, а й усвідомлювати поточний рівень своїх знань [6].

Зрештою, з етичного погляду цікаво зафіксувати деякі зміни. Українські установи, які оцінюють кандидатів, дедалі частіше використовують зовнішніх операторів, які спеціалізуються на оцінюванні рівня володіння мовою та пропонують інструменти, адаптовані до потреб таких установ. Отже, рекрутери більше не займаються власне оцінюванням рівня володіння мовою, а відбирають кандидатів відповідно до порогових показників.

Як наслідок, контекст оцінювання англійської мови зазнає значних змін і створює нові мож-

ливості для міждисциплінарних досліджень. Ці зміни йшли пліч-о-пліч із запровадженням лінгвістичних стандартів, які були науково перевірені протягом тривалого часу.

В англomовному світі є багато кваліфікаційних сертифікатів. В Україні налічується велика кількість кваліфікацій, включно з дипломами та сертифікатами. Деякі кваліфікації можна опанувати в навчальному закладі, а інші – ззовні. Це створює багато проблем з погляду стандартизації та калібрування.

Війна в Україні суттєво порушила проекти мобільності, і передумови їх відновлення найближчим часом не надто оптимістичні. Звісно, це також вплинуло на зацікавленість потенційних учасників в ініціативах з розвитку мов. Ця війна має негативні наслідки, багато з яких стосуються непродуктивної роботи навчальних закладів, установ та організацій. Однак веб-сайти, що спеціалізуються на розвитку мовних навичок, повідомляють про значне збільшення кількості користувачів між 2022 і 2023 роками [10]. Це також може означати, що через вимушену міграцію українцям доводиться витрачати більше часу на вивчення, тестування та вдосконалення іноземних мов. Крім того, з розширенням віддаленої роботи стає очевидним, що люди більше не прив'язані до офісу, міста чи країни, що знову може призвести до необхідності розвитку мовних навичок.

З іншого боку, глобальна пандемія показала, що студенти, учні та викладачі всіх дисциплін мають потребу в онлайн-спілкуванні більше, ніж будь-коли, і повинні швидко адаптуватися до нового робочого середовища з його перевагами, недоліками та правилами. Виникла потреба в комунікації щодо поточної діяльності з викладання, навчання та оцінювання, а також у переосмисленні чи адаптації деяких проектних заходів. У цьому сенсі той факт, що багато викладачів англійської мови фахового спрямування вже «компетентні» у віртуальному навчанні, є певною мірою корисним, оскільки вони звикли працювати з інструментами, додатками та платформами, які надають доступ до всіх видів віртуальних освітніх продуктів (бібліотек, документальних фільмів, ігор, тестів, практики письма та вимови тощо).

В умовах війни Європейський Союз активно підтримує розвиток мовних навичок та надає всебічну й відкриту підтримку українському суспільству. Програма, яка насамперед сприяє транснаціональній мобільності та фінансує тисячі проектів щороку, ставить бенефіціарів та учасників у ситуації, коли їм доводиться спілкуватися, обмінюватися думками або вивчати, усно чи письмово,

мову, відмінну від їхньої рідної. Здебільшого цією мовою виявляється англійська. Згідно з проміжним оцінюванням програми, основною причиною нереалізації масштабних навчальних проектів є недостатній рівень володіння іноземними мовами тими, хто міг би претендувати на участь у проекті. Також спостерігається недостатня впевненість у здатності навчатися достатньо швидко, щоб відповідати комунікаційним вимогам проекту.

Одним із пріоритетів Європи є подолання мовних бар'єрів для побудови більш динамічних міжнародних відносин: у 95% проектів англійська мова є єдиною мовою, що використовується з-поміж інших мов.

Висновки. Відтак, можна зробити наступні висновки щодо тенденцій розвитку навичок володіння англійською мовою в Україні: потреба в англійській мові зросла після глобальної пандемії та в умовах війни; глобалізація та інтеграція України у світовий ринок підвищили потребу в англійській мові як міжнародній мові спілкування. Багато компаній шукають співробітників із високим рівнем володіння українською та англійською мовами.

Проаналізувавши дані показника володіння англійською мовою за останні кілька років, виявлено підвищення позиції України у світовому рейтингу та активний інтерес українців до вдосконалення англійської. Європейський Союз в умовах воєнної кризи намагається розширити доступ до освіти для громадян України. З'явилося багато можливостей для навчання англійської мови, щоб допомогти українцям покращити свої мовні навички, включно з курсами, онлайн-ресурсами та мобільними додатками. Ці можливості стали доступними для широкої аудиторії та допомогли підвищити загальний рівень володіння англійською мовою в Україні. Зростання попиту на англійську мову пов'язане з екстралінгвістичною ситуацією, зокрема тим, що біженці були змушені залишити свої домівки. Багато українців обирають мовні програми та курси вдома і за кордоном, щоб покращити свої знання англійської мови. Це дає їм можливість навчатися, працювати та спілкуватися з носіями мови, що позитивно впливає на їхній мовний розвиток. Україна активно розвиває мовну освіту як частину освітньої галузі, і англійська мова інтегрована в навчальну програму з початкових класів. Це сприяє розвитку навичок володіння англійською мовою в молодшого покоління та підвищує загальний рівень володіння англійською мовою в Україні.

Отже, тенденція до підвищення рівня володіння англійською мовою в Україні є показником зростання популярності та важливості цієї мови в сучасному світі. Тому вдосконалення знань з ан-

глійської мови стало пріоритетним завданням для багатьох українців, які хочуть покращити свої позиції на ринку праці та зробити свій внесок в інтеграцію України в європейську та міжнародну спільноту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Students' perceptions on distance education: A multinational study / P. Fidalgo et al. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2020. Vol. 17, no. 1. URL: <https://doi.org/10.1186/s41239-020-00194-2> (date of access: 24.08.2023).
2. EF EPI 2022 – EF English Proficiency Index. The world's largest ranking of countries and regions by English skills. URL: <https://www.ef.com/wwen/epi/> (accessed 2023 Aug 24).
3. Kulichenko A., Polyezhayev Y. Innovative information and communication technologies for ergotherapists applied during English learning in Ukraine. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2020. V. 10, № 02. P. 228–233.
4. Luís A. L., Kornieieva T., Braz R. The importance of English proficiency: the particular case of Ukraine. *17th International Technology, Education and Development Conference*, Valencia, Spain, 6–7 March 2023. 2023. URL: <https://doi.org/10.21125/inted.2023.0969> (date of access: 24.08.2023).
5. Teaching a Professional Foreign Language to Specialists in Various Industries / S. V. Namestyuk et al. *International Journal of Higher Education*. 2020. Vol. 9, no. 7. P. 59. URL: <https://doi.org/10.5430/ijhe.v9n7p59> (date of access: 24.08.2023).
6. Characteristics of Foreign Language Education in Foreign Countries and Ways of Applying Foreign Experience in Pedagogical Universities of Ukraine / I. Onishchuk et al. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2020. Vol. 12, no. 3. P. 44–65. URL: <https://doi.org/10.18662/rrem/12.3/308> (date of access: 24.08.2023).
7. Poznansky R., Davis D. English Language Proficiency in the Hospitality Industry of Western Ukraine: Pedagogical Challenges and Promises. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2021. Vol. 13, no. 1Sup1. URL: <https://doi.org/10.18662/rrem/13.1sup1/401> (date of access: 24.08.2023).
8. Application of ICT tools in teaching American English for computer science students in the context of global challenges / S. V. Symonenko et al. *Journal of Physics: Conference Series*. 2021. Vol. 1840, no. 1. P. 012048. URL: <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1840/1/012048> (date of access: 24.08.2023).
9. Yablokov S. Trends and Applications of English Language Teaching and Learning in Ukraine Context: A Case-study Method in Teaching English for Specific Purposes for Ukrainian Students. *Arab World English Journal (AWEJ) Special Issue on the English Language in Ukrainian Context*. 2020. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3735706 (date of access: 24.08.2023).
10. Zablotska A. Strengthening of the state educational policy through the implementation of international standards for studying foreign languages in general educational institutions of Ukraine. *Public Administration and Law Review* 2020. № 2. P. 19–27. <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2020-2-19>